

BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN CİROLANABİLİR KARGO BELGELERİ PROJESİ (NCDs)

Birleşmiş Milletlerin "Cirolanabilir Kargo Belgeleri Projesi" deniz konşimentosu (Bill of lading) dışındaki Karayolu, Demiryolu, Havayolu ve Multimodal taşıma belgelerinin konşimento gibi özellik kazanmasına ilişkin bir projedir.

Her şey UNCITRAL'ın 2019'daki 52. oturumunda, Çin Hükümeti tarafından demiryolu taşıma belgeleri için yasal bir çerçeve geliştirmek üzere gelecekte yapabileceği olası çalışmalara ilişkin bir teklif sunması ile başladı. UNCITRAL, bilindiği üzere Birleşmiş Milletlerin sisteminin özel uluslararası ticaret/ticari hukuk alanındaki temel hukuki organıdır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 17 Aralık 1966 tarihli 2205 (XXI) sayılı Kararla kurulmuştur. Komisyon, çalışma Grupları ve Sekreteryadan oluşur. Çin hükümetinin teklifinde demiryolu taşımacılığının daha kısa mesafe, hız ve hava koşullarına karşı daha az hassasiyet gibi birçok avantajı olduğu; ancak, deniz konşimentosunun aksine, uluslararası demiryolu taşıma belgelerinin mülkiyet belgesi olarak kullanılamadığı ve akreditiflerin ödenmesi ve finansmanı için kullanılamadığı belirtildi. Bunun üzerine UNCITRAL sadece demiryolu değil, demiryolu dışında karayolu ve havayolu dahil olmak multimodal taşımayı da içeren taşıma belgeleri için bir konşimento kuralı oluşturma olasılığını araştırmaya gitti. Böylece bir tek belge ile konşimento olmayan bu belgelerin konşimento gibi kullanılması, malların kontrol edilmesi ve teslim edilebilmesi imkânı doğdu. Ayrıca finansman amaçlı kullanılabilmeleri için mülkiyet niteliği kazandırıldı.

Komisyon, 2019 yılında bu önerinin dünya ticareti, özellikle de gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesi için önemli bir pratik öneme sahip olduğunu değerlendirdi. İlk adım olarak, sekreteryadan demiryolu veya diğer sevkiyat senetlerinin kullanımıyla ilgili hukuki konularda araştırma yapmasını ve diğer ilgili kuruluşlarla koordinasyon sağlamasını talep etmeyi kabul etti. 2020 ve 2021 yıllarında Komisyon, sekreteryadan hukuki araştırma ve uzman grubu toplantıları aracılığıyla konuyla ilgili keşif çalışmalarının sonuçlarına ilişkin hazırlanan notları değerlendirdi. 2022 yılında Komisyon, sekreteryadan yürütülen çalışmaları takdir etti ve konuyu VI. Çalışma Grubu'na atamayı kabul etti. Böylece çalışma başladı. Çalışma ile ilgili detaylara geçmeden önce çok kısa olarak konşimentoyu hatırlamakta fayda vardır.

Konşimento Nedir?

Konşimento sadece deniz taşımacılığında kullanılan malın taşınmasına ilişkin bir senet ve aynı zamanda duruma göre malın mülkiyetini temsil edebilen kıymetli evrak benzeri bir belgedir. Kıymetli evrak hukukunda yer alır ve Ticaret Kanunun (TTK) düzenlemesi vardır.

Kullanımı çok eski tarihlere ilk uzak mesafeli ticaretin yapıldığı Milattan Önce 3.000 yıllarına kadar gider, daha öncesine gittiğine dair görüşlerde vardır. Konşimento düzenlenme şekline göre ya direkt bir taşıma senedi (Straight Bill of Lading) veya "emre" ("to order") veya "emrine" ("to the order of) düzenlenerek malın mülkiyetini temsil eden ciro edilebilir kıymetli evrak benzeri bir belge olarak işlem görebilirler. Bu son haliyle önemli bir finansman aracı olurlar, bankalarda kredi için teminat ve malın dolaşımdayken alınmasına, satılmasına veya el değiştirmesine imkan veren bir belge olurlar ki dünya ticaretinin hareketlenmesinde önemli rol oynarlar.

BM Cirolanabilir Kargo Belgeleri (NCDs) Konşimentoya Rakip mi olacak?

Hayır, her belge takımı yine kendi mecrasında kullanılacak, NCD'lerin konşimento gibi kullanımı mümkün olacak, bu da finansmana, kredi erişimine, malın yolda el değiştirmesine, lojistik kolaylıklara imkân verecektir. Özellikle gelişen ve gelişmekte olan ekonomilerdeki yükleyicilere yeni fırsatlar yaratacaktır. Şimdiye kadar deniz taşımacılığı dışındaki teminatlarını finansal alanda kullanamayan orta ve küçük firmaların finansal kapasitelerinde artış olacaktır. Elbet teki buna bağlı olarak bu belgelerin kullanımında bir artış olacaktır. Bu yapı 50 yılı aşkın süredir uluslararası hukuktan ziyade taraflar arasındaki sözleşmesel anlaşmalara dayanan yük ileticilerinin çok modlu taşıma belgeleri (Multimodal B/L) için daha fazla hukuki kesinlik sağlayacaktır.¹

FIATA Uluslararası Taşımacılık Acenteleri Dernekleri Federasyonu Hukuk Hizmetleri Direktörü Andrea Tang, bu düşünceden yola çıkarak, onayı [UNCITRAL'ın 58.oturumda taslak onaylandı] uluslararası ticaret için "kritik bir an" olarak nitelendiriyor ve "ister kağıt ister elektronik ortamda olsun, cirolanabilir kargo belgeleri için uyumlu bir yasal çerçeve oluşturarak tüm taşıma modlarında hem taşımacılığı hem de ticaret finansmanını kolaylaştırdığını" ifade ediyor.

Mevcut durumda karayolu, demiryolu ve havayoluyla taşınan kargolar için kullanılan belgeler genellikle ciro edilemez [devredilemez] niteliktedir ve bu da temsil ettikleri malların transferi için başka bir tarafa devredilmesini engellemektedir. Bu farklılık, özellikle mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) ve denize kıyısı olmayan ülkelerde, malların iç hatlar üzerinden taşınması durumunda işletmeler için nakit akışı sorunları yaratmaktadır.²

¹ James Hookham, Director of the Global Shippers Forum

² <https://www.tradefinanceglobal.com/posts/un-commission-approves-draft-legislation-on-negotiable-cargo-documents/>

Bu yeni yapıda, tek bir kargo sevkiyatı için kaç farklı taşıma yöntemi kullanılırsa kullanılsın, tüm taşıma modlarında (yani hava, kara, demiryolu ve deniz) devredilebilir mülkiyet belgeleri için uyumlu yasal hükümler olacaktır.

Taslak konvansiyon, kağıt tabanlı belge değişiminden dijital belge değişimine geçişi desteklemektedir. Çok modlu ve tek modlu taşımacılık için tek bir elektronik kayıt kullanımına olanak tanıyarak, taşıyıcılardan ve nakliye komisyoncularından gümrük ve finans kuruluşlarına kadar tüm paydaşların aynı veri ve güvenilirlik standartlarıyla çalışmasını mümkün kılmaktadır.

BM Cirolanabilir Kargo Belgeleri dünya ticaretine finansman, hız ve kolaylık açısından olumlu etkiye bulunurken başta ilgili kurumlar olmak üzere taşıma ve lojistik firmalarının sistem ve programlarında değişiklikler yapmasını gerektirecektir. Aynı şekilde bankaların teminat sistemlerine ve devletlerin ilgili yasa ve mevzuatlarına gerekli değişiklikleri yapmaları gerekecektir.

BM Cirolanabilir Kargo Belgeleri projesi taslak konvansiyonu UNCITRAL'ın 58.oturumunda onaylandı. Taslak Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na iletili ve 15 aralık 2025 yılında 80. Genel Kurul oturumunda kabul edildi. Şu anda imzaya açıldı 26 Ekim 2026 tarihinde Ghana'nı başkenti Accra'da imzalanack ve Akra Konvonsiyonu olarak yürürlüğe girecektir. O zamana kadar bankalarımızın, KOBİ ve lojistik firmalarımızın hazırlıklarını yapmasında ve tamamlamasında fayda vardır.

Abdurrahman Özalp
ICC Türkiye Bankacılık Komisyonu Başkanı
Eğitimci-Yazar-Danışman